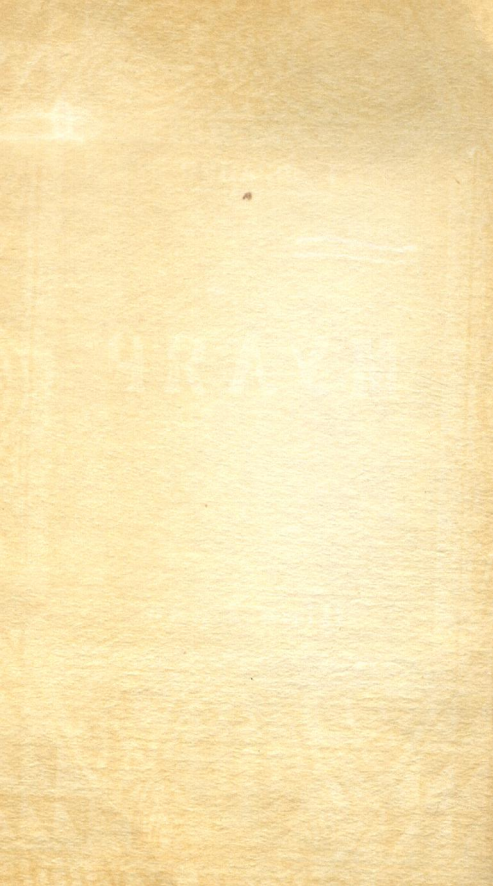










І. ФРАНКО

~~13400~~

МУЛЯР

137

Ціна 2 коп.

~~43400~~

МУЛЯР

Ах, той стук, те калатання, ті крики на вулиці якраз проти мого вікна прогонюють усяку думку з моєї голови, не дають мені й на хвилю спокою, відривають від праці! І нікуди мені подітися, нікуди сховатися від того невгамовного стуку: від рана до вечора він не перестає, а коли ляжу спати, змучений денною спекою, то чую його виразно навіть у сні. І вже цілі два місяці так, подумайте собі! Відколи напроти моїх вікон почали мурувати оту нещасну каменицю, відтоді я не написав ані одної стрічки, і стук та калатання не вгавали в моїх вухах.

Не можучи сам нічого робити, сідаю день-денно у вікні й дивлюся на роботу інших. Вид руху, бігання, праці кількадесятьох людей, що вертяться й нишпорять у тім тіснім

місці, мов мурашки в купині, прогонює, нервово роздразнення. Я вспокоююсь, дивлячись, як помало-мало під руками тої маси робучого¹ люду росте велика камениця, як здвигаються вгору її мури, як шипить та куриться вапно, що його гасять у великих дощаних скринях та спускають відтак у ями, як мулярі тешуть цегли, допасовуючи їх до належного місця, як жінки й дівчата носять цемент у цебриках, у яких крізь вуха просилено дрючок, як помічники, зігнені в дугу, на дерев'яних носилках, ярмом накладених на плечі по оба боки шиї, двигають цегли горі риштуванням. Уся важка щоденна робота тих людей проноситься переді мною, мов хмара, і, чуючи їх крики, жарти та розговори, я й сам про себе забуваю, немов тону в якімось безбережнім непрозорім тумані, і швидко, невловимо пливе година за годиною, день за днем.

Лише ті підмайстри зі своїм криком, зі своєю лайкою, погрозами, наругами та само-

¹ Робучий—робочий, робітничий.

волею над робітниками виривають мене з того непрозорого туману, нагадують живу, погану дійсність. Їх лише двоє, а, прецінь, усюди їх повно; всі робітники мовкнуть і хиляться, деякий із них проходить. Нічим їм не догодити, ніщо їм не в лад, на все в них готова наруга, готове гнівне згідне слово. А нехай-но котрий робітник посміє відізватися, боронитися або впімнутися за товаришем,—зараз лице пана підмайстра наливається кров'ю, з уст прискає піна, і мається ж тоді від нього винуватець! І то ще добре, коли йому дозволять терпіти, коли не наженуть у цій хвилі від роботи! Адже вони тут повні пани, їх власть над робітниками необмежена, а, нагнавши одного, вони зараз же надіблють¹ чотирьох, що ще й напрошуватись будуть на місце прогнаного. О, нинішнє літо для підмайстрів жниво! Вибирай лишень і з платні вривай, скільки хочеш, нічого не скажуть робітники,—а як котрий схоче пожалуватися будівничому—

¹ Надіблють—знайдуть

геть його, нехай гине з голоду, коли не хотів бути покірним!

Одного дня, коли я, як звичайно, сидючи в вікні, поглядав на роботу, вчинився нараз крик на самій фронтовій стіні. Причини крику я не бачив,—чув тільки, як підмайстер кинувся до одного робітника, понурого, високого муляра середніх літ, почав ганьбити його останніми словами. А той нічого, похилився й далше робить свою роботу. Але підмайстра ця вперта, понура мовчанка розлютила ще більше.

— Ти злодію, ти драбе, кримінальнику¹, зараз мені забирайся відси!—кричав запінений підмайстер, чим-раз ближче надсакаючи до робітника.

Я бачив, як понуре, нахилене над цеглою лице муляра чим-раз більше червоніло, мов жаром наливалось. Він затис зуби й мовчав.

— Чи маю сто разів до тебе говорити, ти шибенику, голодранче, розбійнику один, га?

¹ Кримінальник—карний злочинець.

Марш відси, зараз забирайся, бо скинути скажу!

Робітник, очевидячки, боровся сам із собою; його лице аж посиніло. Вкінці, не випростовуючись, підвів трохи голову і звільна, з невимовною погордою в кожному звуці, процідив:

— Хлоп хлопом! Не дай, боже, з хлопа пана!

Підмайстер на хвилю немов застив на місці при тих словах. Очевидно, примівка¹ мулярева вразила його в саме болюче місце: він був із хлопського роду й тепер, ставши „паном підмайстром“, дуже стидався свого походження. Тож по хвилевім остовпінню він вибухнув повною силою пари.

Так? Так ти до мене? Чекай же, я тобі покажу! Я тебе навчу! Марш!

Робітник не рухався з місця й робив своє.

— Забирайся, опришку!² Махай до стобісів, бо велю поліція закликати!

¹ Примівка—прислів'я

² Опришок—бандит.

Робітник уперто ценькав молотком о цеглу. Тоді підмайстер прискочив до нього, вивав молоток із руки й шпурнув на вулицю. Розлючений муляр заскреготав зубами й випростувався.

— Хаме!—крикнув він.—Якого ти біса мене вчепився? Чого ти від мене хочеш?

— А так ти гроиш?—ревнув підмайстер.—Гвалту! Гвалту! Розбійник!

На той крик прибіг другий підмайстер, і оба сполученими силами кинулись на муляра. Той не опирався. Кулаки посипались на його плечі; супроводжений стусанами, німий із лютости й розпуки він зійшов із ристування і взяв на плечі свій мішок з начинням.

Інші робітники, що бачили цілу ту справу, мовчки працювали, похилені над цеглою й закусуючи зуби. Ніхто з них не писнув ані слова.

— Масти хлопа лоем, а він смердить гноєм!—крикнув на віхіднім¹ муляр уже з ву-

¹ На віхідним—виходячи

лиці. На лиці його ще раз показала ся силу-вана насмішка, але в очах рівночасно проти сонця заблищали сльози.

— Лише ти не йди на зламану голову, опришку, Довбушуку поганий! — крикнув підмайстер з муру й погрозив відходячому кулаком.

Другого дня я встав рано й виглянув крізь вікно. На вулиці ще було тихо. Робітники тільки-що сходилися „на фабрику“. Я дуже зачудувався, побачивши між ними прогнаного вчора муляра. Зацікавлений я почав дивитися, що з того буде, як прийде підмайстер. Інші робітники мало бесідували з собою, а до відігнаного й зовсім ніхто не підходив, він стояв з прибока коло паркану. Аж ось і підмайстер надійшов, фукаючи чогось, як ковальський міх. Він швидко озирнув робітників; його гнівний погляд зупинився на прогнанім учора мулярі.

— А ти, опришку, знов тут? А ти чого тут? Хто тебе потребує?

— Пане підмайстер, — озивається робітник,

відступаючи два кроки (серед загальної тиші чути, як тремтить його насили здавлюваний голос),—пане підмайстер, майте обачіння¹. Що я вам зробив? Защо ви мене хліба збавляєте? Адже, знаєте, що тепер роботи ніде не знайду, а дома...

— Марш ти мені, кримінальська мордо!—ревнув підмайстер, котрому нині не в лад була покірлива стать, як учора вперта, понура мовчанка.

Муляр звів голову, взяв під пахву свій мішок із начинням і пішов.

Цілий тиждень потім що-рана я бачив ту саму сцену на вулиці. Відігнаний муляр, очевидно, не міг ніде знайти роботи й що-рана приходив просити підмайстра, щоб прийняв його. Але підмайстер був твердий, як камінь. Ніякі просьби ані заклинання не порушували його, і чим більше муляр гнувся та хилився перед ним, чим глибше западали в голову його потускнілі очі, тим гордіше бадьорився перед ним підмайстер, тим

¹ Мати обачіння—звернути увагу.

прикрішми та згіднішими словами ганьбив бідолашного робітника. А той неборака по кожнім відказі тільки стискав зуби, брав мовчки під пахву свій мішок і втікав, не оглядаючись, немов боявся якоїсь страшної покуси, що так і перла його до поганого діла.

Було це вечером у суботу. Напрасний¹ дощ захопив мене серед вулиці, і я змушений був схоронитися до поблизького шиночку. В шиночку не було нікого; брудна вохка світлиця була слабо освічена одною лампою, що сумовито гоїдалася на стелі, а за шинквасом дрімала стара товста жінка. Оглянувшись по кутах, я—диво дивне!—за одним столом побачив знайомого муляра поруч із своїм завзятим ворогом підмайстром. Перед кожним стояла склянка пива, до половини налита.

— Ну, дай нам боже, куме!—сказав муляр, стукаючи своєю склянкою о підмайстрову склянку.

¹ Напрасний—несподіваний.

— Дай боже й вам!—відповів той тоном де-де лагіднішим, ніж на вулиці коло роботи.

Мене зацікавило це дивне товариство. Я казав собі дати склянку пива і сів далеко в другім кінці світлиці в куті за столом.

— Та що, куме,—говорив муляр, видимо змагаючись на силу й на свободний тон,—не добре це, що ти так на мене завзявся, бігме¹, не добре! За таке, куме, бог гнівається.

Говорячи це, він закалатав склянкою о стіл і замовив іще дві склянки пива.

— Та-ж ти, куме, знаєш, що в мене дома, яка нужда! Не треба тобі й говорити. Жінка слаба, заробити не може, а тут я вже, з ласки твоєї, цілий тиждень ані о!.. Та ще коби то я сам, то вже би чоловік якось терпів. А то, видиш, слаба жінка, та й ті бідні хробаки вже ледве лазять, хліба пищать... Серце крається, куме, бігме, що крається! Адже, я їм якийсь отець!

¹ Бігме—ей-богу

Підмайстер слухав цієї бесіди, понуривши голову й хитаючи нею, немов дрімав, а коли шинкарка принесла пиво, він перший узяв склянку, калатнув о мулярову і сказав:

— На здоровля твоєї жінки!

— Дай, боже, щоб й ти не хорував!— відмовив муляр і надпив трохи свою склянку. Видно було з його лиця, як неохітно його уста тикалися напитуку. Ах, може, на нього пішов останній гріш із позиченого перед чотирма днями гульдена¹, що мав прокормити цілу його нещасну родину аж до ліпших днів, бо другого, бог знає, чи де вдасться позичити! А тепер він за останній гріш узявся гостити свого ворога, щоб хоч так задобрити його.

І ще ж, ти куме коханий, зваж так на сумління, що я тобі такого зробив?.. Що в злості сказав тобі нечемне слово?.. А ти ж мені скільки наговорив! Бігме, куме, недобре так кривдити бідного чоловіка.

¹ Гульден—карбованець

Кум, випивши пиво, знов схилив голову й хитав нею, немов дримав.

— Та вже,—заговорив несміло муляр,—будь ласка, у понеділок... тее... Сам видиш, куди бідному чоловікові дітися? Хіба таки на пні гинути з жінкою й дітьми?

— Та що, скажеш дати ще склянку того шуму?—перервав його бесіду підмайстер.

— А й овшім¹ і овшім! Гей, ще склянку пива!

Шинкарка принесла пиво, підмайстер випив його й обтер уса.

— Ну, та як же буде?—спитав тривожно муляр, стараючися взяти підмайстера за руку й дивлячись йому в лице.

— А як буде?—відповів той холодно, встаючи й збираючися до відходу.—Дякую тобі за пиво, а до роботи в понеділок не маєш чого приходити, я вже прийняв другого. А впрочім (ці слова сказав уже коло самих шинкових дверей), я таких опришків, таких шибеників, як ти, не потребую!

¹ Овшім—справді.

І підмайстер одним скоком вибіг на вулицю й затріснув за собою шинкові двері.

Нещасливий муляр став, мов громом прибитий, на ті слова.

Довгу хвилю стояв нерухомо, не знаючи, запевно, що й думати. Далі прокинувся. Якась дика думка блисла в його голові. Він одною рукою пірвав¹ стіл, за котрим сидів, і як стій відламав від нього одну ногу, а відтак замахнув відламанною ногою по шинквасі.

Брязк, дзенькіт, хруст, крик шинкарки, гамір надбігаючих людей, крик поліціанта— все в одній хвилі зіллялося в одну дику, оглушаючу гармонію. За хвилю нещасний муляр опинився серед ревучої та пискливої купи, що з великим рейвахом² віддала „скаженого та бісоватого розбійника“ в руки поліціанта. Грізний сторож публічного безпеченства вхопив його за плечі і пхнув наперед себе. Побіч поліціанта поволоклася

¹ Пірвати—ухопити.

² Рейвах—метушня.



ледве жива з переляку шинкарка, залишивши замість себе другу якусь жінку в шинку, а довкола них, голосячи та верещаючи, ціла купа всякої вуличної голоти повалила до поліції.



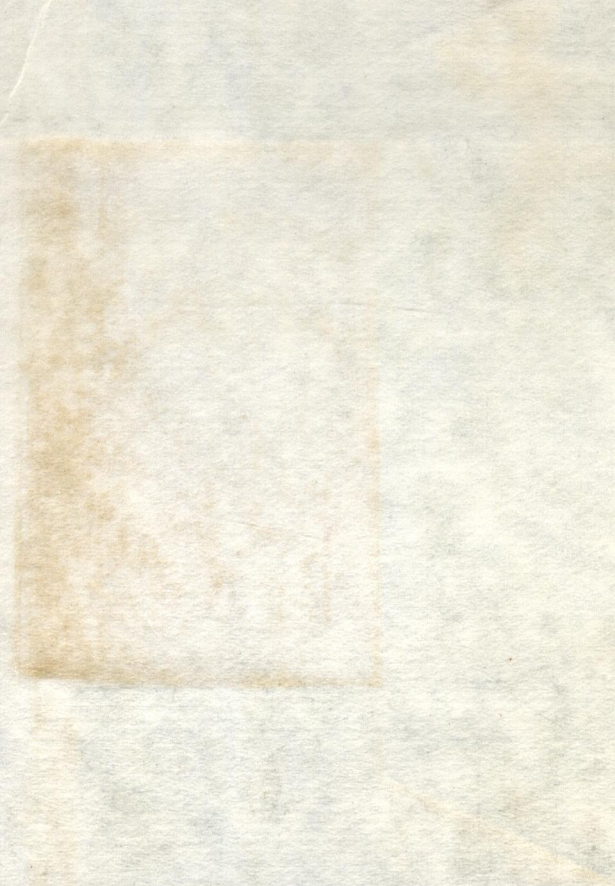
Харків. Друкарня „Українській Робітник“
Замов. № 4910. Укрголовліт № 2477/к. Тираж 15160 прим.

31.877

Ф I
М-902







31.877

$\Phi \frac{\bar{I}}{M-902}$

